

Ev Ortamı Değerlendirme Envanteri Üzerine Bir Derleme Çalışması

A Review of Articles on HOME Inventory

Zehra Nur PAÇACI¹, Pınar DEMİR ASMA², Nurper ULKUER³

Geliş Tarihi (Received): 08.10.2024

Kabul Tarihi (Accepted): 19.12.2024

Yayın Tarihi (Published): 25.12.2024

Özet:

Erken çocukluk döneminde ev ortamı çocukların bütüncül gelişimlerinde önemli rol oynamaktadır. Bu dönemde çocukların yaşadığı ev ortamlarının değerlendirilmesi onlara ihtiyaç duydukları ortamın sunulması adına önemlidir. Konuyla ilgili çalışmalarda çocukların ev ortamlarını değerlendirmeye yönelik geliştirilen ve ev ortamının değerlendirilmesine bütüncül bir yaklaşım sunan Ev Ortamı Değerlendirme Envanteri (The Home Observation for Measurement of the Environment) sıklıkla kullanılmaktadır. Bu bağlamda mevcut derleme çalışmasının amacı; Ev Ortamı Değerlendirme Envanteri'ni tanıtmak, psikometrik özellikleri hakkında bilgi vermek ve envanterin güçlü ve zayıf yönlerini gözden geçirmektir. Çalışma kapsamında envanterin nasıl ve hangi amaçlar doğrultusunda kullanıldığı envanter ile ilgili yapılan ulusal ve uluslararası çalışmalar kapsamında incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ev ortamı, değerlendirme, gözlem, çocuk gelişimi

Abstract:

Home environment plays an important role in the holistic development of children in early childhood. During this period, it is important to evaluate the home environment in which children live in order to provide them with the environment they need. The Home Observation for Measurement of the Environment (the HOME Inventory), which was developed to assess children's home environments and offers a holistic approach to the assessment of the home environment, is frequently used in studies on the subject. In this context, the present review study aims to introduce the HOME Inventory, to provide information about its psychometric properties, and to review the strengths and weaknesses of the inventory. Within the scope of the study, how and for what purposes the inventory is used is explained and national and international studies on the inventory are presented.

Keywords: Home environment, assessment, observation, child development

¹ ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5077-7860>

² ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3590-446X>

³ ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9454-7693>

GİRİŞ

Gelişim bireyin kalıtım yoluyla getirdiği özellikler ile içinde yaşadığı çevre arasındaki etkileşimin ortak bir ürünüdür (Bee ve Boyd, 2009). Gelişim üzerinde önemli bir etkiye sahip çevre ise doğal çevre, sosyal çevre ve ev ortamı olmak üzere başlıca üçe ayrılabilir (Yang ve ark., 2021). Ev ortamı özellikle erken çocukluk döneminde; çocuğun en fazla vakit geçirdiği, başta beyin gelişimi olmak üzere, gelişimini destekleyecek ilk deneyimlerini kazandığı en önemli çevresel ortamdır. Bu noktadan hareketle birçok araştırmada ev ortamının taşıdığı özellikler ile çocuğun gelişim alanları arasındaki ilişki araştırılmış ve nitelikli ev ortamı ile gelişim özelliklerinin olumlu yönde ilişkili olduğu bulunmuştur. İlgili çalışmalara göre; çocukların gelişimsel ihtiyaçlarına uygun bir şekilde düzenlenen ev ortamları onların bilişsel gelişimlerini (Aranbarri ve ark., 2023; Barreto ve ark., 2017; Bradley, Caldwell ve Elardo, 1979; Bradley, 1981; Bradley ve ark., 1989; McCormick ve ark., 2019; Nampijja ve ark., 2018; Nurliyana ve ark., 2020; Ronfani ve ark., 2015), motor gelişimlerini (Ammar, Acevedo ve Cordova, 2013; Miquelote ve ark., 2012), dil gelişimlerini (Hines ve ark., 2022; Peterson ve ark., 2019), okuma-yazma ve matematik becerilerini (Bradley ve Corwyn, 2016; Letourneau ve ark., 2011; Niklas, Chorsen ve Tyler, 2018), akademik başarılarını (Bradley, Caldwell ve Rock, 1988; Green, Pennar ve Bradley, 2020; Liu, Simpkins ve Vandell, 2021) ve sosyal-duygusal gelişimlerini (Bradley ve Caldwell, 1981; Ramsammy, 2019) desteklemektedir. Söz konusu olumlu etki, bir diğer deyişle ev ortamının gelişimi nasıl etkilediği, bakım verenlerin ev ortamında güvenli bir alan oluşturmaları, öğrenme desteği sağlamaları ve sürece aktif olarak katılmaları, çocuğa karşı duygusal ve sözel olarak duyarlı olmaları, çocuğun gelişimsel ihtiyaçlarına uygun oyun ve öğrenme materyallerini sağlamaları ile açıklanmaktadır (McCormick ve ark., 2020). Bu sebeple ev ortamının çeşitli yönlerinin değerlendirilmesi çocuğun ihtiyaçlarını belirleme ve destekleme noktasında önem taşıdığı düşünülmektedir.

Çocuğun gelişim ihtiyaçlarına uygun ve destekleyici bir ev ortamı oluşturabilmek için öncelikle ev ortamının özelliklerinin belirlenmesi gerekmektedir. Ev ortamının farklı yönlerden değerlendirilmesi sürecinde ise kullanılan ölçme araçlarının geçerli ve gü-

venilir olması doğru sonuçların elde edilmesi bakımından önemlidir. Ev ortamının değerlendirilmesi için birçok ölçme aracı geliştirilmiş olsa da (Miser ve Hupp, 2012; Poresky, 1989; Rothenberg ve ark., 2023) çocuğun gelişimini çok yönlü ve bütüncül bir bakış açısıyla ele alan ölçme araçları sınırlı sayıdadır. Çocukların gelişim süreciyle ilgili olan aile işleyişinin tüm önemli boyutlarına dikkat çeken ve çocuğun gelişimini bütüncül bakış açısıyla ele alan Ev Ortamı Değerlendirme Envanteri diğer ölçme araçlarına kıyasla öne çıktığından, envantere ilişkin bilgilerin gözden geçirilmesi önemli görülmüştür (Caldwell ve Bradley, 2016).

Bütün bu bilgiler ışığında mevcut çalışmanın amacı; Ev Ortamı Değerlendirme Envanteri'ni tanıtmak, psikometrik özellikleri hakkında bilgi vermek, envantere ilişkin yapılmış ulusal ve uluslararası çalışmalarını gözden geçirmek ve envanterin nasıl ve hangi amaçlar doğrultusunda kullanıldığını açıklamaktır.

EV ORTAMI DEĞERLENDİRME ENVANTERİ

Ev Ortamı Değerlendirme Envanteri nedir? Hangi amaçla geliştirilmiştir?

Ev Ortamı Değerlendirme Envanteri'nin orijinal ismi the HOME Inventory'dir. Seçilen kısaltma; (HOME) Home (Ev), Observation (Gözlem), Measurement (Ölçüm), Environment (Çevre) kelimelerinin ilk harflerinden oluşmakta ve envanterin geliştirilmesinin altında yatan felsefeyi açıklamaktadır. Envanter, çocukların yaşadığı ev ortamlarını değerlendirerek risk altındaki ev ortamlarının belirlenebilmesi amacıyla tasarlanmış bir ölçme aracıdır. Envanterin esas amacı; çocukların nasıl bir ortamda büyüdüğünü ve geliştiğini anlamak, ev ortamında çocuğa sunulan uyaranların nitelik ve niceliğini olabildiğince nesnel bir şekilde belgelemek ve bir çocuğun ev ortamındaki yaşamını olduğu gibi yakalayabilmektir (Bradley, 2015; Caldwell ve Bradley, 2016). Envanter bu değerlendirmeyi hem ev ortamında çocuğa sunulan uyaranları hem de ev ortamının çocuk için ne derece erken öğrenme fırsatlarını sunan, duyarlı bakımın sağlandığı ve çocuk için güvenli ve koruyucu bir ortam olup olmadığını dikkate alarak yaptığından benzer ölçme araçlarına kıyasla öne çıkmaktadır.

5 temel formun içerik alanları

Envanter 0-18 yaş arasındaki bireylerin ev ortamını değerlendirmeyi hedeflediğinden normal gelişim gösteren çocuklara yönelik gözlem formları gelişim dönemleri dikkate alınarak beşe ayrılmıştır. Bu formlardan ilki, 0-36 aylık bebek ve küçük çocukların ev ortamının değerlendirilmesine yönelik geliştirilmiş olan *Bebek/Küçük Çocuk Gözlem Formu (the Infant/Toddler HOME)*'dir. Bu form duyarlılık, kabul, düzenleme, öğrenme materyalleri, katılım, çeşitlilik alanlarından oluşmaktadır. İkinci form 37-72 aylık çocuklara yönelik geliştirilmiş olan *the Early Childhood HOME (EC-HOME)* formudur. Bu form öğrenme materyalleri, dil edinimine teşvik, fiziksel çevre, duyarlılık, akademik destek modelleme, çeşitlilik, kabul alanlarından oluşmaktadır. Üçüncü form 6-10 yaş arası çocuklara yönelik *the Middle Childhood HOME*'dir. Bu form; duyarlılık, olgunlaşmanın teşvik edilmesi ve desteklenmesi, duygusal ortam, öğrenme materyalleri ve fırsatları, zenginleştirme, aile katılımı, aile birliği ve fiziksel çevre alanlarından oluşmaktadır. Dördüncü form 10-15 yaş arası çocuklara yönelik *the Early Adolescence HOME*'dir. Bu form; fiziksel çevre, öğrenme materyalleri, model alma, öz-yeterliğin teşviki, planlı aktiviteler, aile birlikteliği, kabul alanlarından oluşmaktadır. Beşinci form 15-18 yaş çocuklara yönelik *the Late Adolescence HOME*'dir. Bu form; fiziksel çevre, öğrenme materyalleri, model alma ve olgunlaşmanın desteklenmesi, aile rutinleri ve planlı aktiviteler, aile birlikteliği ve ergenliğe yatırım, sıcaklık/kabul/duyarlılık alanlarından oluşmaktadır. İçerik alanları çocukların gelişim dönemi özellikleri ve gelişimsel ihtiyaçları doğrultusunda düzenlenmiştir. Son olarak envanter, özel gereksinimi olan çocuklar için tasarlanmış *the Disability-Adapted Early Childhood HOMEs ve Disability-Adapted Middle Childhood HOMEs* formlarını da içermektedir (Caldwell ve Bradley, 2016). Bütün formlar gözden geçirildiğinde bakım veren duyarlılığının önemli bir yeri olduğu görülmektedir (Bradley, 1989). Bağlanma kuramına göre güvenli bağlanma ancak bakım verenin, özellikle annenin karşılık verici ve duyarlı olmasıyla sağlanabileceğini belirtmektedir. Bakım verenin duyarlılığı, bakım verenin bebeğin örtük mesajlarının farkına varması ve bunları doğru yorumlaması, buna dayanarak bebeğin duygusal ve fiziksel ihtiyaçlarına zamanında ve uygun tepki

vermesi olarak tanımlanmaktadır (Ainsworth ve ark., 1978).

Ev Ortamı Değerlendirme Envanteri yapısı nasıldır? Nasıl kullanılmaktadır?

Ev Ortamı Değerlendirme Envanteri'nin her bir formu çocuğun yaşadığı ev ziyaret edilerek çocuğun birincil bakım vereniyile yapılan yarı yapılandırılmış görüşme ve gözlem aracılığıyla doldurulur. Ev ziyaretini gerçekleştiren kişi (ziyaretçi) maddeleri, ev ortamını ve bakım veren-çocuk etkileşimini gözlemleyerek ve bakım verene çeşitli sorular sorarak puanlar. Gözlem formlarında yer alan her bir madde bakım verene sorular sorarak, gözlem yoluyla ya da her iki şekilde de puanlanacak şekilde düzenlenmiştir. Maddeler "+" ve "-" olmak üzere iki şekilde puanlanabilir. Değerlendirme sürecinde çocuğun evde ve uyanık olmasına özen gösterilir ve çocuğun da aktif bir şekilde sürece dahil olmasına dikkat edilir. Ev ziyaretlerinin yaklaşık 45-90 dk. aralığında sürmesi beklenir. Envanteri uygulayan kişinin alanında uzman olması maddelerin doğru şekilde değerlendirilmesi ve yorumlanması açısından önemlidir. Uygulayıcının ev ortamındaki oyun ve öğrenme materyallerinin çocuğa uygun olup olmadığına karar verebilmesi için çocuğun gelişimsel özelliklerini ve ihtiyaçlarını bilmesi önem taşımaktadır. Örneğin 6 aylık bir bebeğin el-göz koordinasyonunu desteklemeye yarayan oyuncaklar ile 30 aylık bir bebeğin el-göz koordinasyonunu destekleyen oyuncaklar aynı değildir. Bu nedenle, envanterin daha doğru kullanılmasını sağlamak ve maddeleri puanlarken ortaya çıkabilecek belirsizlikleri önlemek amacıyla maddelerin nasıl değerlendirilmesi gerektiği envanterin el kitabında detaylıca açıklanmıştır (Caldwell ve Bradley, 2016). Her bir madde el kitabında yer alan açıklamalar doğrultusunda puanlanır. Formlardan alınan yüksek puan her zaman duyarlı bakımın sağlandığı, nitelikli uyaran ve gelişimsel destek yönünden zengin bir ev ortamına işaret eder. Benzer şekilde herhangi bir içerik alanından alınan puanın o alanın orta puan değerinin 2-3 puan altında olması bir riskin varlığını akla getirir. Genellikle, içerik alanlarından alınan puanların, o alanda gelişimin ne derece desteklendiğini görebilmek için ayrıca incelenmesi önerilir. Ev Ortamı Değerlendirme Envanteri kullanımı kolay bir ölçme aracı olsa da uygulayıcının eğitim sürecinden geçmesi ve yetkinlik

kazanması gerekmektedir.

Ev Ortamı Değerlendirme Envanteri'nin kuramsal çerçevesi

Ev Ortamı Değerlendirme Envanteri'nin geliştirilmesinde; çevrenin çocukların gelişimi üzerindeki etkisinin anlaşılması ev ortamını değerlendirmek için kullanılan araçların yetersizliği ve kapsamlı bir değerlendirmeye ihtiyaç duyulması gibi nedenler etkili olmuştur (Bradley ve Caldwell, 1984a). Envanterin ilk versiyonları farklı bir isimle Bloom (1964) ve Hunt'ın (1961) çalışmaları çerçevesinde oluşturmuş (Bradley, 1989), ardından Ford ve Lerner'in Gelişimsel Sistemler Teorisi (1992), Belsky ve Jaffee'nin (2006) ebeveynlik süreci modeli ve Bronfenbrenner'ın (1995) Ekolojik Sistemler Kuramı'ndan yararlanılarak güncellenmiş ve son halini almıştır (Bradley, 2015). Bronfenbrenner (1979) biyoekolojik modelde çevreyi iç içe geçmiş katmanlardan oluşan bir sistem olarak tanımlar ve her katmanın diğer katmanlarla ilişkili olarak gelişimi etkilediğini belirtir. Ev ortamı, çevrenin en içteki katmanı olan mikrosistemde yer alır. Mikrosistemde ilişkiler çift yönlüdür; yetişkin çocuğunun davranışlarını etkileyebildiği gibi çocuğun kişilik özellikleri ve davranışları da bakım verenin davranışlarını etkiler. Envanter, mikrosistemin yapı taşı olarak görülen çocuk-bakım veren etkileşimi hakkında bilgi toplar (Bradley, 2015).

Ülkemizde ve dünyada envanterin uyarlanmasına yönelik çalışmalar nelerdir?

Ülkemizde Ev Ortamı Değerlendirme Envanteri ile ilgili yapılmış çalışmalar sınırlı sayıdadır. Findik ve Aral (2023) tarafından 0-36 aylık çocuklara yönelik gözlem formu 3-36 aylık çocuklarla çalışarak Türkçeye uyarlanmış ve araştırma bulguları formun Türkiye'de bebeklerin ev ortamını değerlendirmek için geçerli ve güvenilir bir araç olduğunu göstermiştir. Bir başka çalışmada, çocukların gelişim alanları ile ev ortamları arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla özel gereksinimi olan ve normal gelişim gösteren çocukların ev ortamları incelenmiştir. Çalışma ayrıca kaynaştırma eğitiminin, özel gereksinimi olan ve normal gelişim gösteren çocukların ev ortamlarının niteliği üzerinde bir etkisi olup olmadığını incelemiştir. Çalışmada, veri toplama aracı olarak envanterin

0-36 ve 36-72 aylık çocuklara yönelik gözlem formları kullanılmıştır. Araştırma bulguları, ev ortamlarının niteliğinin normal gelişim gösteren çocukların lehine olacak şekilde farklı olduğunu ortaya koymuştur (Sucuoğlu ve ark., 2020a). Bir diğer çalışmada Ev Ortamı Değerlendirme Envanteri 36-72 aylık çocuklara yönelik gözlem formunun psikometrik özellikleri ve ev ortamının kalitesi ile ebeveyn ve çocuklara ilişkin değişkenlerin ilişkisi incelenmiştir. Araştırma bulguları ev ortamının niteliği ile annelerin eğitim ve gelir düzeyi arasında orta düzeyde anlamlı bir ilişkinin olduğunu göstermiştir. Bununla birlikte çocukların gelişim düzeyiyle ev ortamlarının kalitesi arasında anlamlı ve ters yönde ilişki bulunmuştur (Sucuoğlu ve ark., 2020b). Son olarak Kesiktas ve ark. (2009) özel gereksinime ihtiyaç duyan ve normal gelişim gösteren 0-36 ve 36-72 aylık çocukların ev ortamları arasındaki farkları çeşitli değişkenler açısından incelemiştir. Araştırmada veri toplama aracı olarak Ev Ortamı Değerlendirme Envanteri kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgular özel gereksinimi olan çocukların yaşadığı ev ortamlarının normal gelişim gösteren çocukların yaşadığı ev ortamlarına göre envanterden daha düşük puan aldığını göstermiştir. Ayrıca ev ortamının; annenin yaşı, eğitim düzeyi, çalışma durumu ve ailenin sosyoekonomik düzeyi ile yakından ilişkili olduğu bulunmuştur.

Diğer taraftan envanterin uyarlama çalışmaları birçok ülkede yapılmış (Alsharif, 2018; Hajarika ve Chaliha, 2022; Holding, Abubakar, Obiero ve van de Vijver, 2011) ve bu çalışmaların bazılarında envanterin gözlem formlarında bulunan maddelerin kültürle yakından ilişkili olduğu belirtilerek maddeler değiştirilmiş, çıkarılmış ya da yeni maddeler eklenmiştir (Andersson, Sonnander ve Sommerfelt, 1998; Ueda ve Ozawa, 1985; Blomeyer, Laucht, Coneus ve Pfeiffer, 2013; Nahar, Hossain, Hamadani, Ahmed, Grantham-McGregor ve Persson, 2012). Bununla birlikte envanter halihazırda çocuk gelişimi ile ilgili boylamsal araştırmalarda, ailelere hizmet sunan destek programlarının planlanması ve değerlendirilmesinde ve risk altındaki evlerin belirlenmesi (Basnet ve ark., 2021; Carr ve ark., 2023; Davidson, ve ark., 2023; Kil, Longpré, ve Mageau, 2023; Martens ve ark., 2023) gibi farklı amaçlarla kullanılmaya devam etmektedir.

Ev Ortamı Değerlendirme Envanteri tüm çocuklar için uygun mu?

Dünya Sağlık Örgütü'nün erken çocukluk dönemini desteklemeye yönelik politikacılara rehberlik etmesi için başlattığı Geliştiren Bakım çerçevesinin (World Health Organization, 2023) önemli bir ilkesi, hiçbir çocuğu ve aileyi geride bırakmadan her çocuk ve aileye ihtiyaç duydukları bakımın ve destekleyici ortamın sağlanmasıdır. Bu kapsamda ev ziyaretleri kırılğan gruplara ulaşmak ve onların ihtiyaçlarını belirlemek için sıkça kullanılan yöntemlerden biridir (WHO, 2019). Ev ortamının özelliklerinin belirlenmesi ve ev ortamına yönelik müdahale programlarının hazırlanması daha fazla destek ve korumaya ihtiyaç duyan kırılğan gruplar söz konusu olduğunda daha önemlidir. Ev Ortamı Değerlendirme Envanteri'nin temel amaçlarından biri de risk altındaki evlerin belirlenmesidir (Caldwell ve Bradley, 2016). Alan yazın incelendiğinde envanter bu amaç doğrultusunda; madde bağımlılığı olan ebeveynler (Howard ve ark., 1995), psikiyatrik tanısı olan anneler (De Oliveira, Rasheed ve Yousafzai, 2019; Prado ve ark., 2021), fiziksel sağlık problemi olan çocuklar (Bontrone ve ark., 2021; Holder-Brown ve ark., 1993), prematüre bebekler (Bradley ve ark., 1995; Bradley, Casey ve Wortham, 1984; Bradley ve ark., 1987; Bradley ve Casey, 1992; Lester ve ark., 2021), düşük sosyoekonomik düzeye sahip ailelerden gelen çocuklar (Dou ve ark., 2023; López Bóo ve ark., 2019; Mendive ve ark., 2020), göçmen aileler (Bradley, Pennar ve Glick, 2014; Browne ve ark., 2018) ile yürütülen araştırmalarda kullanılmaya devam etmektedir. Sonuç olarak envanterin farklı gruplara uygulanması; risk altındaki ev ortamlarının belirlenmesi, olası önlemlerin alınması ve çocukların sağlıklı gelişimlerini desteklenmesi adına önemlidir.

Bir yordayıcı olarak Ev Ortamı Değerlendirme Envanteri

Anne-baba destek programları; anne-babalar veya onların yerine geçen birinci derecede çocuğun gelişiminden sorumlu yetişkinlerin, bu sorumluluğu yerine getirirken ihtiyaçlarının neler olduğunu belirlemeyi ve daha bilgili, bilinçli ve becerili olabilmelerini amaçlamaktadır. Bu açıdan, Ev Ortamı Değerlendirme Envanteri ebeveyn destek programlarının hazırlanmasına ve değerlendirilmesine katkıda bulunabilecek bir araçtır (Bradley, 1993). Envanter, destek ve müdahale programlarının değerlendirme sürecinde ev ortamında ve ebeveynlik davranışlarında meydana gelen değişimleri ölçmek amacıyla pek çok çalışmada kullanılmıştır (Bakermans-Kranenburg, Van IJzendoorn ve Bradley, 2005; Barnard and Bee, 1983; Bradley, McKelvey ve Whiteside-Mansell, 2011; Brooks-Gunn ve ark., 1995; Hamilton, 1972; Martin, Ramey ve Ramey, 1990; Metz, 1980; Roman ve ark., 1995; Slater, 1986). Yakın zamanda yapılan bir çalışmada ise The Early Head start ebeveyn destek program etkililiğinin değerlendirilmesinde kullanılmıştır. (Love ve ark., 2002). Çalışma bulguları müdahale programının; genel olarak çocukların gelişimi üzerinde olumlu bir etkisi olduğunu ve programa katılan ebeveynlerin kontrol grubundaki ebeveynlere oranla çocuklarına daha fazla duyarlı olduğunu ve dil gelişimi ve öğrenme alanlarında daha fazla destek sağladığını göstermiştir. Envanterin müdahale programlarında farklı amaçlarla kullanıldığı çalışmalar da bulunmaktadır. Petersburg'da 0-4 yaş arasındaki çocukların bulunduğu üç yetimhanede müdahale programı uygulanarak geniş çaplı bir proje yürütülmüştür. Çalışmada birinci yetimhanede bakım personeline eğitim verilmiş ve kurum işleyişinde değişiklikler yapılmış ikinci yetimhanede yalnızca bakım personeline eğitim verilmiş ve üçüncü yetimhaneye herhangi bir müdahalede bulunulmamıştır. Müdahale sonunda üç kurum arasında Ev Ortamı Değerlendirme Envanteri ve Battelle Gelişim Envanteri (Battelle Developmental Inventory) puanlarında belirgin farklılık olduğu; müdahale programı uygulanan grubun yaşadıkları ortam özelliklerinin daha iyi olduğu bulunmuştur. Ayrıca bakım verenlerin davranışlarında amaçlanan hedeflere ulaşılmış ve birinci kurumda bulunan çocukların fiziksel, bilişsel ve sosyal-duygusal gelişimleri olumlu yönde etkilenmiştir. (McCall ve ark., 2013). Betancourt ve ark. (2018) tarafından erken çocukluk gelişimini desteklemek, aile içinde alınan ortak kararların sayısını artırmak ve fiziksel şiddeti azaltmak amacıyla yürütülen çalışmaya 0-36 aylık çocuğu olan 20 aile katılmıştır. Ev Ortamı Değerlendirme Envanteri ise ön test ve son test olarak uygulanmıştır. Araştırma bulguları, müdahale programı sonrasında daha fazla ortak kararların alındığı ve fiziksel şiddetin gerekli olduğunu düşünen annelerin sayısında azalma olduğunu göstermiştir. Anne-baba destek ve

müdahale programları çoğunlukla ebeveynlik davranışlarını ve ebeveyn-çocuk etkileşiminin niteliğini iyileştirmeye ve çocuklara sağlanan bilişsel uyaran düzeyini artırmaya odaklandığı için envanterin daha çok Öğrenme Materyalleri, Katılım ve Duyarlılık içerik alanlarında olumlu değişimler gözlemlendiği bilinmektedir (Bakermans-Kranenburg, Van IJzen-doorn ve Bradley, 2005).

Ev ortamını değerlendirmeye yönelik geliştirilen ölçme araçlarının esas amacı; kuram ve araştırmaların gelişimin yörüngesini belirlemeye yardımcı olduğunu öne sürdüğü tutum ve davranışlar, eylemler, nesnelere, olaylar ve koşulları değerlendirmek (Bradley, 2015) ve çocuğun mikro düzeyde etkileşim içinde olduğu çevrenin ona neler sunduğunu anlamaktır (Chemero, 2003). Bu sebeple Ev Ortamı Değerlendirme Envanteri ölçekten ziyade bir envanter olarak kabul edilmektedir (Streiner, 2003; Caldwell ve Bradley, 2016). Buradan yola çıkarak envanterin çocuğun gelişimsel seyrini anlamak açısından yordayıcı (predictor) bir özelliği olduğu söylenebilir (Totsika ve Sylva, 2004). Nitekim envanter bir yordayıcı olarak birçok çalışmada kullanılmıştır. Bakım verenine şizofreni tanısı konmuş ve konmamış çocukların yaşadığı ev ortamları arasında bir fark olup olmadığı orta çocukluk dönemine yönelik gözlem formu (the Middle Childhood HOME) kullanılarak incelenmiştir. Araştırma bulguları, şizofreni tanısı olan bir ebeveynin sahip olmanın ev ortamı üzerinde olumsuz bir etkiye sahip olduğunu göstermiştir (Thorup, 2022). Krantz ve ark. (2023) şizofreni veya bipolar bozukluk tanısı olan ebeveynin sahip çocukların yaşadığı ev ortamlarının incelemek amacıyla boylamsal desende benzer bir çalışma yapmıştır. Çalışmaya yedi yaşında 430 çocuk katılmış ve çocuklar 11 yaşına geldiğinde ev ortamları tekrar değerlendirilmiştir. Araştırma bulguları, şizofreni veya bipolar bozukluk tanısı olan ebeveynin sahip çocukların kontrol grubuna oranla daha düşük teşvik ve destek düzeylerine sahip olduğunu; 7 ve 11 yaşlarında gözlem formundan alınan puanlar arasında anlamlı bir farklılık olmadığını, yani ev ortam özelliklerinin herhangi bir iyileşme göstermediğini, ortaya koymuştur. Henry ve ark. (2023) tarafından yürütülen araştırmada depresyon tanısı almış annelerin bebeklerine 15 ve 24 aylıkken ev ziyareti gerçekleştirilerek Bebek/Küçük Çocuk gözlem formu (the Infant/Toddler HOME) uygulanmıştır. Araştırma

bulguları majör depresyonun gerilemesini takiben ev ortamında da iyileşmeler olduğunu ve ebeveynlik davranışlarının olumlu yönde değiştiğini, ayrıca depresyonu gerileyen annelerin bebekleri için ev ortamının önemli bir koruyucu faktör olduğunu göstermiştir. Okech ve ark. (2022) tarafından davranış problemleri olan çocukların ev ortamlarında bulunan uyaranların niceliğini ve niteliğini ölçmek amacıyla yürütülen çalışmada veri toplama aracı olarak orta çocukluk döneminde yönelik gözlem formu (the Middle Childhood HOME) kullanılmıştır. Çalışmada çoğu ev ortamının ortalamasının üzerinde puanlar aldığı ve duyarlılık, öğrenme materyalleri ve fırsatları ve zenginleştirme içerik alanlarından alınan puanların yüksek olduğu bulunmuştur (Okech ve ark., 2022). Ev ortamının düzenlenmesi ve okul öncesi dönemdeki çocukların görsel çalışma belleğinin ilişkisinin incelenmesi amacıyla bir çalışma yürütülmüştür. Çalışma çocukların yaşadığı evlerde gerçekleştirilmiş ve çocuklar renk değişikliği algılama görevini tamamlarken beyin aktivasyonları kaydedilmiştir. Bu sırada diğer araştırmacı ebeveynle görüşme yaparak envanteri uygulamıştır. Araştırma bulguları çocuklarda okuryazarlık ve matematik gelişimini destekleyen kaynaklara ve etkinliklere erişim ve katılımı tanımlanan gelişimsel açıdan zengin bir ev ortamının, görsel çalışma belleği ile ilgili merkezleri harekete geçirdiğini ve daha iyi performans ile ilişkili olduğunu açığa çıkarmıştır (Davidson, 2023). Sonuç olarak yapılan güncel çalışmalar mevcut literatürü desteklediğini ve envanterin farklı disiplinlerde ve gelişimsel araştırmalarda kullanıldığı söylemek mümkündür.

Psikometrik özellikler

Birçok çalışmada gözlem formlarının psikometrik özellikleri incelenmiş ve Bebek/Küçük Çocuk Gözlem Formu'nun analizlerinde gözlemciler arası tutarlılık katsayılarının hiçbir zaman 0.80'in altına inmediği, gözlem formundan alınan toplam puanların iç tutarlılık katsayısının 0.80 düzeyine kadar yüksek olduğu ve alt boyutlarına ilişkin iç tutarlılık katsayıları 0.30 ila 0.80 arasında değişiklik gösterdiği görülmüştür (Bradley, 1993). Bradley ve arkadaşlarının daha önce yaptıkları bir çalışmada ise test-tekrar test güvenilirliği 18 aylık süre içerisinde alt boyut ve toplam puanlar için 0.05 ile 0.70 arasında değişmiştir. Çalışmada, puanlayıcılar arası güvenilirliğin 0.90 de-

ğerine ulaştığı görülmüştür. Dolayısıyla envanterin psikometrik özelliklerinin yeterli olduğunu söylenebilir (Bradley ve Caldwell, 1979).

Ev Ortamı Değerlendirme Envanteri'nin güçlü ve zayıf yönleri

Ev Ortamı Değerlendirme Envanteri, uygulama ve puanlama kolaylığı yönüyle kullanışlı bir envanteredir. Ayrıca değerlendirme sürecinde görüşme ve gözlem tekniğinin birlikte kullanılması en güçlü yönlerinden biridir. Böylelikle tek bir yöntemin barındırdığı eksikliklerin giderilmesini sağlayarak daha doğru sonuçlar elde etmeyi sağlar. Bunun yanında bakım verenlere anket şeklinde bir dizi soru sormak yerine görüşmenin samimi bir sohbet şeklinde ilerlemesi, çocukların gerçek deneyimleri hakkında doğru bilgiler edinilmesini sağlar. Bu sebeple envanter, ziyaretçinin sorduğu sorularda esnek bir yaklaşım sergilemesine izin verir. Bunların yanı sıra envanter, ev ortamında çocuğun gelişimi üzerinde etkili olduğu araştırmalarla da ortaya koyulan davranış, nesne ve olayları bir araya toplayarak çok yönlü bir değerlendirme yapar. Örneğin 0-36 aylık dönemde bakım verenle kurulan güvenli bağ ve etkileşimler önem taşıdığından bebek ve küçük çocuklara yönelik gözlem formunda duyarlı ve karşılık verici bir bakımın varlığına ve öğrenme materyallerinin çeşitlilik göstermesine dikkat edilmiştir. Envanterin ayırıcı özelliklerinden bir diğeri bireyin gelişiminde kritik olan dönemleri ve gelişim dönemine özgü özellikleri göz önünde bulundurarak uygulayıcıya bir çerçeve sunmasıdır. Gözlem formlarında yer alan maddeler çoğunlukla ev ortamını değerlendirmeye yönelik olsa da sadece ev içindeki değil, ev yaşamıyla ilişkili olabilecek durumları da (örneğin ebeveynlerle bir müzeye, markete ya da parka gitmek) değerlendirir (Bradley, 2015). Son olarak envanterin güçlü yanları arasında maddelerin Piaget'nin Bilişsel Gelişim Kuramı, Erikson'un Psikososyal Gelişim Kuramı, Sosyal Öğrenme Kuramı ve bağlanma teorileri ile uyum içinde olması sayılabilir (Bradley ve Caldwell, 1984b).

Envanter, güçlü yönleri ve kapsayıcılığının yanında birtakım sınırlılıkları da barındırmaktadır. Bunlardan ilki, maddelerin değerlendirme biçimi ile ilgilidir. Maddelerin değerlendirilmesinde ikili sistemin (evet/hayır) kullanılması puanlamayı kolaylaştırır da değerlendirilen maddenin detayıyla ilgili bilgi ver-

memektedir. Örneğin; "Ebeveyn geçen hafta boyunca çocuğa bir ya da daha fazla fiziksel ceza uygulamadı." maddesi değerlendirilirken bakım veren bir ya da daha fazla olacak şekilde çocuğa fiziksel ceza uygulamışsa madde "-" olarak puanlanır. Bu puanlama uygulayıcıya bakım verenin fiziksel cezaya başvurduğu bilgisini verse de bakım verenin bunu kaç kez tekrarladığıyla ilgili bilgi vermemektedir. Bir diğer sınırlılık ise; envanter ev ortamında çocuklar için önemli olduğu kabul edilen birçok deneyimin kayıt altına almayı sağlasa da ev ortamının eksiksiz bir değerlendirmesini sunmamaktadır. Örneğin çocuğun beslenme düzeni ile ilgili maddelere çok az yer verilmiştir (Bradley ve Corwyn, 2016). Gelişim üzerinde etkili olan pek çok faktör vardır ancak envanter bu faktörlerin yalnızca bir kısmını değerlendirmeye yardımcı olmaktadır (Caldwell ve Bradley, 2016). Bu sınırlılıkları en az düzeye indirebilmek için gözlem formlarına uygulayıcının ev ziyareti sırasında not alabileceği bir bölüm eklenerek envanterin farklı amaçlarla kullanılabilmesi sağlanmıştır. Fakat ev ziyareti sırasında alınan notların formlardan alınan asıl puanları etkilemediği unutulmamalıdır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Konuya ilişkin araştırmalar çocuğun yaşadığı ev ortamı ile gelişim alanları arasında güçlü bir ilişki olduğunu göstermektedir. Araştırmalarda nitelikli bir ev ortamının çocuğun bilişsel, motor, dil, akademik ve sosyal-duygusal gelişimini olumlu yönde etkilediği belirtilmektedir. Dolayısıyla çocuğun ev ortamının değerlendirilmesinin önemli olduğu söylenebilir. Mevcut çalışmada incelenen Ev Ortamı Değerlendirme Envanteri de çocuğun yaşadığı ev ortamını değerlendirmek amacıyla kullanılan ölçme araçlarının başında gelmektedir. İlgili envanterin çocukların gelişim süreciyle ilgili olan aile işleyişinin tüm önemli boyutlarına dikkat çekmesi ve çocuğun gelişimini bütüncül bakış açısıyla ele alması, envanteri diğer ev ortamı ölçüm araçlarından ayırmaktadır. Son olarak envanterin ülkemiz örneğinde çeşitli çalışmalarda kullanılmasının ev ortamının çocuğun gelişimi üzerindeki etkisinin daha derinlemesine anlaşılmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

Ainsworth, M. D. S., Blehar, M. C., Waters, E. ve Wall,

- S. (1978). *Patterns of attachment: A psychological study of the strange situation*. Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Alsharif, K. A. (2018). *Assessing parenting: Adaptation of the HOME inventory for use in Egypt*. Master's Thesis. the American University in Cairo. AUC Knowledge Fountain. <https://fount.aucegypt.edu/etds/1403>
- Ammar, D. Gabriel A. Acevedo, G.A. & Cordova, A. (2013). Affordances in the Home Environment for motor development: A cross-cultural study between American and Lebanese children. *Child Development Research*, Article ID 152094, 1-5, doi.org/10.1155/2013/152094
- Andersson, H. W., Sonnander, K., & Sommerfelt, K. (1998). Gender and its contribution to the prediction of cognitive abilities at 5 years. *Scandinavian Journal of Psychology*, 39(4), 267-274.
- Aranbarri, A., Aizpitarte, A., Arranz-Freijo, E., Fano, E., de Miguel, M. S., Stahmer, A. C., & Ibarluzea, J. M. (2023). What influences early cognitive development? Family context as a key mediator. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 84, 101480.
- Bakermans-Kranenburg, M. J., Van IJzendoorn, M. H., & Bradley, R. H. (2005). Those who have, receive: The Matthew effect in early childhood intervention in the home environment. *Review of educational research*, 75(1), 1-26.
- Barnard, K. E., & Bee, H. L. (1983). The impact of temporally patterned stimulation on the development of preterm infants. *Child Development*, 54, 1156-1167.
- Barreto, F. B., de Miguel, M. S., Ibarluzea, J., Andia-rena, A., & Arranz, E. (2017). Family context and cognitive development in early childhood: A longitudinal study. *Intelligence*, 65, 11-22.
- Bee, H. Boyd, D. (2009). *Çocuk Gelişim Psikolojisi*. (Çev. Gündüz, O) İstanbul: Kaknüs
- Belsky, J., & Jaffee, S. R. (2006). The multiple determinants of parenting. In D. Cicchetti & D. J. Cohen (Eds.), *Developmental psychopathology: Risk, disorder, and adaptation* (pp. 38–85).
- Betancourt, T. S., Franchett, E., Kirk, C. M., Brennan, R. T., Rawlings, L., Wilson, B., ... & Sezibera, V. (2018). Integrating social protection and early childhood development: open trial of a family home-visiting intervention, Sugira Muryan-go. *Early Child Development and Care*.
- Blomeyer, D., Laucht, M., Coneus, K., & Pfeiffer, F. (2013). Early life adversity and children's competence development: evidence from the Mannheim Study of Children at Risk. *Jahrbücher für Nationalökonomie und Statistik*, 233(4), 467-485.
- Bloom, B. S. (1964). *Stability and change in human characteristics*. New York, NY: Wiley.
- Bonthrone, A. F., Chew, A., Kelly, C. J., Almedom, L., Simpson, J., Victor, S., ... & Counsell, S. J. (2021). Cognitive function in toddlers with congenital heart disease: The impact of a stimulating home environment. *Infancy*, 26(1), 184-199.
- Bradley, R. H. (1981). The Home Inventory: A review of findings from the Little Rock longitudinal study. *Infant Mental Health Journal*, 2(3), 198-205.
- Bradley, R. H. (1989). HOME measurement of maternal responsiveness. *New directions for child development*.
- Bradley, R. H. (1993). Children's home environments, health, behavior, and intervention efforts: a review using the HOME inventory as a marker measure. *Genetic, social, and general psychology monographs*, 119(4), 437-490.
- Bradley, R. H. (2015). Constructing and adapting causal and formative measures of family settings: The HOME Inventory as illustration. *Journal of Family Theory & Review*, 7(4), 381-414.
- Bradley, R. H., & Caldwell, B. M. (1979). Home observation for measurement of the environment: a revision of the preschool scale. *American journal of mental deficiency*. 84, 235–244.
- Bradley, R. H., & Caldwell, B. M. (1981). Home en-

- environment and infant social behavior. *Infant Mental Health Journal*, 2(1), 18-22.
- Bradley, R. H., & Caldwell, B. M. (1984a). 174 children: A study of the relationship between home environment and cognitive development during the first 5 years. In A. M. Gottfried & A. E. Gottfried (Eds.), *Home environment and early cognitive development* (pp. 5–56). New York: Academic Press.
- Bradley, R. H., & Caldwell, B. M. (1984b). The relation of infants' home environments to achievement test performance in first grade: A follow-up study. *Child development*, 803-809.
- Bradley, R. H., & Casey, P. H. (1992). Family environment and behavioral development of low-birthweight children. *Developmental Medicine & Child Neurology*.
- Bradley, R. H., & Corwyn, R. F. (2016). Home life and the development of competence in mathematics: Implications of research with the HOME inventory. *Early childhood mathematics skill development in the home environment*, 29-49.
- Bradley, R. H., Caldwell, B. M., & Elardo, R. (1979). Home environment and cognitive development in the first 2 years: A cross-lagged panel analysis. *Developmental Psychology*, 15(3), 246.
- Bradley, R. H., Caldwell, B. M., & Rock, S. L. (1988). Home environment and school performance: A ten-year follow-up and examination of three models of environmental action. *Child development*, 852-867.
- Bradley, R. H., Caldwell, B. M., Rock, S. L., Casey, P. M., & Nelson, J. (1987). The early development of low-birthweight infants: Relationship to health, family status, family context, family processes, and parenting. *International Journal of Behavioral Development*, 10(3), 301-318.
- Bradley, R. H., Caldwell, B. M., Rock, S. L., Ramey, C. T., Barnard, K. E., Gray, C., ... & Johnson, D. L. (1989). Home environment and cognitive development in the first 3 years of life: A collaborative study involving six sites and three ethnic groups in North America. *Developmental psychology*, 25(2), 217.
- Bradley, R. H., Casey, P. M., & Wortham, B. (1984). Home environments of low SES non-organic failure-to-thrive infants. *Merrill-Palmer Quarterly (1982-)*, 393-402.
- Bradley, R. H., McKelvey, L. M., & Whiteside-Mansell, L. (2011). Does the quality of stimulation and support in the home environment moderate the effect of early education programs?. *Child development*, 82(6), 2110-2122.
- Bradley, R. H., Pennar, A., & Glick, J. (2014). Home environments of infants from immigrant families in the United States: findings from the new immigrant survey. *Infant mental health journal*, 35(6), 565-579.
- Bradley, R. H., Whiteside, L., Caldwell, B. M., Casey, P. H., Kelleher, K., Pope, S., ... & Cross, D. (1993). Maternal IQ, the home environment, and child IQ in low birthweight, premature children. *International Journal of Behavioral Development*, 16(1), 61-74.
- Bradley, R. H., Whiteside, L., Mundfrom, D. J., Blevins-Knabe, B., Casey, P. H., Caldwell, B. M., ... & Barrett, K. (1995). Home environment and adaptive social behavior among premature, low birth weight children: Alternative models of environmental action. *Journal of Pediatric Psychology*, 20(3), 347-362.
- Bronfenbrenner, U. (1995). The bioecological model from a life course perspective: Reflections of a participant observer. In P. Moen, G. H. Elder, Jr., & K. Lüscher (Eds.), *Examining lives in context: Perspectives on the ecology of human development* (pp. 599–618). American Psychological Association. <https://doi.org/10.1037/10176-017>
- Bronfenbrenner, U. (1979). *The Ecology of Human Development*. Cambridge, MA: Harvard University.
- Brooks-Gunn, J., Klebanov, P. K., & Liaw, F. R. (1995). The learning, physical, and emotional envi-

- ronment of the home in the context of poverty: The Infant Health and Development Program. *Children and Youth Services Review*, 17(1-2), 251-276.
- Browne, D. T., Wade, M., Prime, H., & Jenkins, J. M. (2018). School readiness amongst urban Canadian families: risk profiles and family mediation. *Journal of educational psychology*, 110(1), 133.
- Caldwell, B. M. & Bradley, R. H. (2016). Home Inventory Manual.
- Carr, K. A., Black, W., Guth, C., Shapiro, L., Leone, L. A., Temple, J. L., & Epstein, L. H. (2023). Reinforcing value of food, enriched home environment, and changes in percent overweight in children. *Obesity*, 31(4), 1075-1084.
- Chemero, A. (2003). An outline of a theory of affordances. *Ecological Psychology*, 15(2), 181-196.
- Davidson, C., Caes, L., Shing, Y. L., McKay, C., Rafetseder, E., & Wijekumar, S. (2023). Home Enrichment Is Associated with Visual Working Memory Function in Preschoolers. *Mind, Brain, and Education*.
- Davidson, C., Caes, L., Shing, Y. L., McKay, C., Rafetseder, E., & Wijekumar, S. (2023). Home Enrichment Is Associated with Visual Working Memory Function in Preschoolers. *Mind, Brain, and Education*.
- De Oliveira, C. V., Rasheed, M., & Yousafzai, A. K. (2019). Chronic maternal depressive symptoms are associated with reduced socio-emotional development in children at 2 years of age: analysis of data from an intervention cohort in rural Pakistan. *Frontiers in psychiatry*, 10, 859.
- Dou, Y., Li, M., Shi, H., Duan, X., Tan, C., Zhao, C., ... & Zhang, J. (2023). The relationship between home environment and early childhood development of left-behind children under 3 years in rural China. *Infant Behavior and Development*, 71, 101829.
- Findik, E., & Aral, N. (2023). The Infant/Toddler Home Observation for Measurement of the Environment (IT-HOME) Validity and Reliability Study for Turkey. *Journal of Child and Family Studies*, 1-9.
- Ford, D. H., & Lerner, R. M. (1992). Developmental systems theory, an integrative approach. Newbury Park, CA: Sage.
- Frongillo, E. A., Basnet, S., Halpin, P. F., Petrowski, N., & Cappa, C. (2021). Assessment of positive and stimulating home environments for global monitoring. *Journal of Child and Family Studies*, 1-11.
- Green, S. B., Pennar, A. L., & Bradley, R. H. (2020). An SEM Assessment of the Internal Structure and Predictive Validity of the Abbreviated Early Adolescent HOME Inventory. *Assessment*, 27(6), 1285-1299.
- Hajarika, M. M., & Chaliha, A. (2022). Construction And Standardization Of Home Environment Inventory. *Journal of Positive School Psychology*, 6(2), 6216-6227.
- Hamilton, M. L. (1972). Evaluation of a parent and child center program. *Child Welfare*, 248-258.
- Henry, L. M., Manian, N., Esposito, G., & Bornstein, M. H. (2023). The Home Environments of Infants of Mothers with Early, Remitted Clinical Depression and No Depression during the First Two Years Postpartum. *Children*, 10(9), 1471.
- Hines, M., Carpenito, T., Martens, A., Iizuka, A., Aspinwall, B., & Zimmerman, E. (2022). The home environment and its relation to vocalizations in the first year of life. *Pediatric Medicine (Hong Kong, China)*, 5.
- Holder-Brown, L., Bradley, R. H., Whiteside, L., Brisby, J. A., & Parette, H. P. (1993). Using the HOME Inventory with families of children with orthopedic disabilities. *Journal of Developmental and Physical Disabilities*, 5, 181-201.
- Holding, P., Abubakar, A., Obiero, E., & van de Vijver, F. J. (2011). Validation of the Infant-Toddler HOME Inventory among households in low income communities at the Kenyan Coast.

- Howard, J., Beckwith, L., Espinosa, M., & Tyler, R. (1995). Development of infants born to cocaine-abusing women: Biologic/maternal influences. *Neurotoxicology and Teratology*, 17(4), 403-411.
- Hunt, J. M. (1961). *Intelligence and experience*. New York: Ronald.
- Kesiktaş, A. D., Sucuoğlu, B., Keceli-Kaysili, B., Akalin, S., Gul, G., & Yildirim, B. (2009). The home environments of young children with and without disabilities. *Infants & Young Children*, 22(3), 201-210.
- Kil, H., Longpré, C., & Mageau, G. A. (2023). Dysregulation profile in children of ethnoracially diverse at-risk families: Factor structure and longitudinal correlates. *Development and Psychopathology*, 1-12.
- Krantz, M. F., Hjorthøj, C., Brandt, J. M., Prøsch, Å. K., Rohd, S. B., Wilms, M., ... & Nordentoft, M. (2023). Home environment of 11-year-old children born to parents with schizophrenia or bipolar disorder—a controlled, 4-year follow-up study: The Danish High Risk and Resilience Study—VIA 11. *Psychological medicine*, 53(6), 2563-2573.
- Krantz, M. F., Hjorthøj, C., Brandt, J. M., Prøsch, Å. K., Rohd, S. B., Wilms, M., ... & Nordentoft, M. (2023). Home environment of 11-year-old children born to parents with schizophrenia or bipolar disorder—a controlled, 4-year follow-up study: The Danish High Risk and Resilience Study—VIA 11. *Psychological medicine*, 53(6), 2563-2573.
- Lester, B. M., McGrath, M. M., García-Coll, C., Brem, F. S., Sullivan, M. C., & Mattis, S. G. (2021). Relationship between risk and protective factors, developmental outcome, and the home environment at four years of age in term and preterm infants. In *Children of poverty* (pp. 197-231). Routledge.
- Letourneau, N. L., Duffett-Leger, L., Levac, L., Watson, B. & Young-Morris, C. (2011). Socioeconomic status and child development: A meta-analysis. *Journal of Emotional and Behavioral Disorders*, 20(10) 1-14. doi: 10.1177/1063426611421007
- Liu, Y., Simpkins, S. D., & Vandell, D. L. (2021). Developmental pathways linking the quality and intensity of organized afterschool activities in middle school to academic performance in high school. *Journal of Adolescence*, 92, 152-164.
- López Bóo, F., Cubides Mateus, M., Sorio, R., Garibotto, G., & Berón, C. (2019). Measuring the quality of the home environment of young children in Uruguay: Socioeconomic gradients in the home inventory.
- Love, J. M., Kisker, E. E., Ross, C. M., Schochet, P. Z., Brooks-Gunn, J., Paulsell, D., ... & Brady-Smith, C. (2002). *Making a Difference in the Lives of Infants and Toddlers and Their Families: The Impacts of Early Head Start. Volumes I-III: Final Technical Report [and] Appendixes [and] Local Contributions to Understanding the Programs and Their Impacts*.
- Martens, A., Carpenito, T., Hines, M., Iizuka, A., Aspinwall, B., & Zimmerman, E. (2023). The home environment and its relation to bottle feeding outcomes in the first year of life. *Midwifery*, 116, 103542.
- Martin, S. L., Ramey, C. T., & Ramey, S. (1990). The prevention of intellectual impairment in children of impoverished families: findings of a randomized trial of educational day care. *American Journal of Public Health*, 80(7), 844-847.
- McCall, R. B., Groark, C. J., Fish, L., Muhamedrahimov, R. J., Palmov, O. I., & Nikiforova, N. V. (2013). Maintaining a social-emotional intervention and its benefits for institutionalized children. *Child development*, 84(5), 1734-1749.
- McCormick, B. J. J., Caulfield, L. E., Richard, S. A., Pendergast, L., Seidman, J. C., Maphula, A., Koshy, B., Blacy, L., Roshan, R., Nahar, B., Shrestha, R., Rasheed, M., Svensen, E., Rasmussen, Z., Scharf, R. J., Haque, S., Oria, R., Murray-Kolb, L. E., & MAL-ED NETWORK

- INVESTIGATORS (2020). Early Life Experiences and Trajectories of Cognitive Development. *Pediatrics*, 146(3), e20193660. <https://doi.org/10.1542/peds.2019-3660>
- McCormick, B. J. J., Richard, S. A., Caulfield, L. E., Pendergast, L. L., Seidman, J. C., Koshy, B., Roshan, R., Shrestha, R., Svensen, E., Blacy, L., Rasmussen, Z., Maphula, A., Scharf, R., Nahar, B., Haque, S., Rasheed, M., Oria, R., Rogawski, E. T., Murray-Kolb, L. E., & MAL-ED Network Investigators (2019). Early Life Child Micronutrient Status, Maternal Reasoning, and a Nurturing Household Environment have Persistent Influences on Child Cognitive Development at Age 5 years: Results from MAL-ED. *The Journal of nutrition*, 149(8), 1460–1469. <https://doi.org/10.1093/jn/nxz055>
- Mendive, S., Mascareño Lara, M., Aldoney, D., Pérez, J. C., & Pezoa, J. P. (2020). Home language and literacy environments and early literacy trajectories of low-socioeconomic status Chilean children. *Child Development*, 91(6), 2042-2062.
- Metzl, M. N. (1980). Teaching parents a strategy for enhancing infant development. *Child Development*, 583-586.
- Miquelote, A. F., Santos, D. C., Caçola, P. M., Montebelo, M. I. D. L., & Gabbard, C. (2012). Effect of the home environment on motor and cognitive behavior of infants. *Infant Behavior and Development*, 35(3), 329-334.
- Miser, T. M., & Hupp, J. M. (2012). The influence of socioeconomic status, home environment, and childcare on child language abilities. *Current Psychology*, 31, 144-159.
- Nahar, B., Hossain, M. I., Hamadani, J. D., Ahmed, T., Grantham-McGregor, S., & Persson, L. A. (2012). Effects of psychosocial stimulation on improving home environment and child-rearing practices: results from a community-based trial among severely malnourished children in Bangladesh. *BMC Public Health*, 12, 1-9.
- Nampijja, M., Kizindo, R., Apule, B., Lule, S., Mhanghi, L., Titman, A., ... & Lewis, C. (2018). The role of the home environment in neurocognitive development of children living in extreme poverty and with frequent illnesses: A cross-sectional study. *Wellcome Open Research*, 3.
- Niklas, F., Cohrssen, C. & Tayler, C. (2018). Making a difference to children's reasoning skills before school entry: The contribution of the home learning environment. *Contemporary Educational Psychology*. 54 (July), 79-88. doi: 0.1016/j.cedpsych.2018.06.001
- Nurliyana, A. R., Shariff, Z. M., Taib, M. N. M., Gan, W. Y., & Tan, K. A. (2020). Early growth and home environment are associated with cognitive development in the first year of life of Malaysian infants. *Early human development*, 140, 104890.
- Okech, V. O., Mačkinová, M., Kopinec, P., & Nowak, B.. Study on the Assessment of the Home Environments of Children with Behavioural Problems in Bratislava, Slovakia. *Czech & Slovak Social Work/Sociální Práce/Sociálna Práca*, 22(4).
- Peterson, C. C., Riggs, J., Guyon-Harris, K., Harrison, L., & Huth-Bocks, A. (2019). Effects of intimate partner violence and home environment on child language development in the first 3 years of life. *Journal of Developmental & Behavioral Pediatrics*, 40(2), 112-121.
- Poresky, R. H. (1989). Parental home assessment index: internal and inter-parent reliability and construct validity. *Educational and psychological measurement*, 49(4), 993-998.
- Prado, E. L., Sebayang, S. K., Adawiyah, S. R., Alcock, K. J., Ullman, M. T., Muadz, H., & Shankar, A. H. (2021). Maternal depression is the predominant persistent risk for child cognitive and social-emotional problems from early childhood to pre-adolescence: A longitudinal cohort study. *Social Science & Medicine*, 289, 114396.
- Ramsammy, C. W. (2019). *A child in context: the re-*

- relationship between early childhood development and stimulation in the home environment* (Doctoral dissertation, University of the Witwatersrand, Faculty of Humanities).
- Roman, L. A., Lindsay, J. K., Boger, R. P., Dewys, M., Beaumont, E. J., Jones, A. S., & Haas, B. (1995). Parent-to-parent support initiated in the neonatal intensive care unit. *Research in nursing & health*, 18(5), 385-394.
- Ronfani, L., Vecchi Brumatti, L., Mariuz, M., Tognin, V., Bin, M., Ferluga, V., ... & Barbone, F. (2015). The complex interaction between home environment, socioeconomic status, maternal IQ and early child neurocognitive development: a multivariate analysis of data collected in a newborn cohort study. *PloS one*, 10(5), e0127052.
- Rothenberg, W. A., Lansford, J. E., Godwin, J. W., Dodge, K. A., Copeland, W. E., Odgers, C. L., ... & Conduct Problems Prevention Research Group. (2023). Intergenerational effects of the Fast Track intervention on the home environment: A randomized control trial. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 64(5), 820-830.
- Slater, M. A. (1986). Modification of mother-child interaction processes in families with children at risk for mental retardation. *American Journal of Mental Deficiency*, 91, 257-267.
- Streiner, D. L. (2003). Being inconsistent about consistency: When coefficient alpha does and doesn't matter. *Journal of personality assessment*, 80(3), 217-222.
- Sucuoğlu, B., Bakkaloğlu, H., & Demir, S. (2020a). Beneficial effects of inclusive preschools on the home environments of young children with and without disabilities. *Early Child Development and Care*, 190(10), 1497-1511.
- Sucuoğlu, B., Bayrakdar, U., Şahan, D., & Karaman, S. (2020b). Ev ortamı tarama aracı: küçük çocukların ev ortamlarının değerlendirilmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 49, 353-374.
- Thorup, A. A. E., Gantriis, D. L., Greve, A. N., Henriksen, M. T., Zahle, K. K., Stadsgaard, H., ... & Bliksted, V. (2022). Exploring protective and risk factors in the home environment in high-risk families—results from the Danish High Risk and Resilience Study—VIA 7. *BMC psychiatry*, 22(1), 1-11.
- Totsika, V., & Sylva, K. (2004). The home observation for measurement of the environment revisited. *Child and adolescent mental health*, 9(1), 25-35.
- Ueda, R., & Ozawa, M. (1985). Evaluation of home stimulation; comparison of home environment in Japanese and American children through the HSQ (the Home Screening Questionnaire). *Japanese Journal of Health and Human Ecology*, 51(2), 52-61.
- World Health Organization. (2019). Operationalizing nurturing care for early childhood development: the role of the health sector alongside other sectors and actors.
- World Health Organization. (2023). Nurturing care framework progress report 2018-2023: reflections and looking forward.
- Yang, Q., Yang, J., Zheng, L., Song, W., & Yi, L. (2021). Impact of home parenting environment on cognitive and psychomotor development in children under 5 years old: A meta-analysis. *Frontiers in pediatrics*, 9, 658094.

